

Principer för formativ bedömning

Black & Wiliam (1998) definierar termerna bedömning och formativ bedömning på följande sätt (fri översättning):

Termen bedömning syftar på allt det som läraren – och eleverna i samband med självbedömning – gör i syfte att få kunskap om hur undervisnings- och inlärningsmetoderna kan omarbetas och vidareutvecklas. Bedömningen blir formativ när den kunskapen sedan verkligen används till att omarbeta undervisningsmetoderna så att de bättre svarar på elevernas behov.

Fungerande formativ bedömning förutsätter följande tre element:

1. medvetenhet om elevens kunskaper: Vad kan eleven i nuläget?
2. medvetenhet om lärande- och kunskapsmålen: Vad förväntas eleven lära sig och kunna?
3. kunskap om metoder som målen kan uppnås med: Vad ska eleven göra för att uppnå målen?

Arbetsätt som stöder formativ bedömning

1. Sätt upp tydliga mål

Du ska vara tydlig med vilka resultat eleverna förväntas uppnå och hur de ska gå tillväga för att lyckas med det. De uppsatta målen ska förklaras även för eleverna. Försäkra dig regelbundet om att eleverna antingen redan har uppnått eller har möjlighet att uppnå de uppsatta målen.

Eleverna kan ha svårt att förstå att syftet med vissa lektioner är att skapa en förståelse för nya begrepp, medan man på andra lektioner mer fokuserar på att utveckla matematiska färdigheter. När man vill tydliggöra målen för undervisningen behöver man inte nödvändigtvis skriva upp dem på tavlan i början av en lektion. Man ska hellre hänvisa till dem medan eleverna arbetar.

2. Utvärdera både grupper och individer

Engagera elever i aktiviteter som ger dem (muntliga eller skriftliga) bevis för att lärandeprocessen burit frukt. Grupparbeten erbjuder ypperliga möjligheter till att observera och lyssna på eleverna och att ställa frågor till dem. Det hjälper eleverna att förklara hur de tänker och läraren att snabbt se de saker som eleverna har svårigheter med. Lärandeprocessen främjas även av att eleverna hjälper varandra. Med grupparbeten blir eleverna naturligt delaktiga i lektionsarbetet.

3. Gör iakttagelser innan du griper in

Innan du griper in i gruppdiskussioner ska du observera, lyssna till och försöka följa med i elevernas reflektioner. När du väljer att gå med i diskussionen ska du helst göra det genom att be eleverna förklara något. Se till att dina frågor och kommentarer hjälper eleverna att prestera bättre eller att utvecklas.

4. Använd divergenta uppgifter och bedömningsmetoder

Konvergenta bedömningsmetoder kännetecknas ofta av slutna frågor, som har som mål att hjälpa en att ta reda på om eleven behärskar eller förstår något bestämt läroinnehåll. Sådana bedömningsmetoder är typiska framför allt i skriftliga prov.

Divergenta bedömningsmetoder kännetecknas i sin tur av öppna frågor, som ger eleverna möjlighet att beskriva och förklara hur de tänker och resonerar. Sådana frågor gör det också möjligt för eleverna att överraska läraren, eftersom lösningarna inte är förutbestämda.

5. Ge konstruktiv och nyttig respons

Ge eleverna kvalitativ respons med hjälp av muntliga och skriftliga kommentarer i alla faser under lärandeprocessen. Kvalitativ och beskrivande feedback hjälper eleverna att identifiera vad de redan kan, vad de borde kunna och hur de kan uppnå sina mål. Medvetenheten om dessa tre element är en viktig förutsättning för att den formativa bedömningen ska kunna fungera.

Forskningen har visat att sifferbetyg på elevernas prestationer inte har önskad effekt och att de rentav kan förhindra lärandet. Den typen av kvantitativ respons kan leda till att eleverna jämför varandras vitsord eller kunskapsnivåer istället för att fokusera på insikter om sitt eget lärande.

6. Ändra på undervisningsmetoder vid behov

Fungerande bedömning ger inte bara eleverna utan även läraren värdefull feedback på undervisningen. Var gärna flexibel och beredd på att ändra på dina egna undervisningsplaner med hjälp av den feedback bedömningen ger dig.

7. Engagera eleverna

Eleverna bör vara delaktiga i sitt eget lärande. Elevdelaktigheten kan ökas till exempel genom att sätta upp tydliga mål, se till att målen också fullföljs och genom att låta eleverna hjälpa och evaluera varandra och sig själva.

Litteratur:

Mathematics Assessment Project, University of Nottingham (2012): *Professional Development Modules: Formative assessment*.

https://www.map.mathshell.org/pd/modules/1_Formative_Assessment/html/index.htm

Suurtamm, C., Thompson, D., Kim, R., Moreno, L., Savac, N., Schukailow, S., Silver, E., Ufer, S., Vos, P. (2016): *Assessment in Mathematics Education: Large-Scale Assessment and Classroom Assessment*. Springer, Cham.